

TÜRKİYE’DE BİLİM TARİHİ: AKADEMİK KURUMSALLAŞMA VE ÇALIŞMA ALANLARI ÜZERİNE KISA BİR İNCELEME

Zöhre Yücekaya*

Giriş

İnsanın bilme isteğiyle beraber gelişen Doğa ve Toplum bilimleri, genelgeçer bilgiyi edinme sürecinde dönemlerin ve toplumların kültürel, bilişsel ve yazınsal hafızalarını kullanmaktadır. Birçok bilimsel gelişmelerin kodlarını taşıyan, disiplinlerarası mizaca sahip bu evrensel hafıza yoluyla bilimsel gelişmelerin nasıl, ne zaman ve hangi yöntem kullanılarak ortaya çıktığına dair en temel bilgileri öğrenmek mümkün hâle gelmektedir. İşte, bilimin evrensel hafıza deposu ve gelişim merhalelerinin bir seyir belleği olarak da bilinen Bilim Tarihi, özellikle on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda ihtiyaç duyulan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. On yedinci yüzyılda Newton fiziğiyle beraber diğer bilim alanlarında da ivme kaydedilmekte hem bilimsel hem de bilişsel bir sıçrayış vuku bulunmaktadır. Dünyaya bakışın değiştiği bahsi geçen bu yüzyıllarda hacmi artan bilimsel gelişmelerin doğru idrak edilmesi ve aktarılabilmesi için evrensel bir depoya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda Bilim Tarihi’nin bir disiplin olarak hızla ilerleyen bilimsel faaliyetlerin doğru analizine ve değerlendirilmesine duyulan ihtiyaçlar neticesinde ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Bilim tarihi; doğa bilimleri, tarih, felsefe, sosyoloji, arkeoloji vb. birçok alanla ilişkili olup disiplinlerarası bir mizaca sahiptir. Bilim tarihinin bu disiplinlerarası mizacı, onda hangi yöntemin kullanılacağı ve bilimsel gelişmelerin hangi perspektifte ele alınacağı soru(n)larını da beraberinde getirmektedir. Bu noktada fikir ayrılığı, tarih ve felsefe düalitesi arasında gelişmekte, en temelde “içsel” ve “dışsal” olmak üzere iki farklı görüş etrafında tartışılmaktadır. Bilim tarihine yönelik bu yaklaşımlarda felsefe disiplini, bilimsel argümanların epistemik temellerinin ve geçerliliklerinin sorgulanması görevini üstlenirken, tarih disiplini ise bilimsel faaliyetlerin betimlenmesi ve zaman bilimsel olarak sıralanması görevini üstlenmektedir. Bu bağlamda tarih, bilimsel ilerleyişin nasıl geliştiğini ele alma gayretindeyken, felsefe bu ilerleyişin epistemolojik kökenlerini ve bilimsel

* Araştırma Görevlisi, Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü, Denizli, zyucekaya@pau.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6537-8969

Güncel bilim tarihi çalışmalarında ise ülkemizde şu an beş üniversitede aktif olan bilim tarihi bölümlerinde tarihsel yöntemin kullanıldığı içsel yaklaşımlı çalışmaların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Yine bilim tarihi bölümlerinde matematik, kimya, biyoloji vb. alanlara yönelik temel dersler verilmekte, araştırmacılar bu özel alanlara yönelik yetiştirilmektedir. Bunun bir getirisi olarak bölümlerde metin analizleri, çeviriler ve özel bilimlerin tarihsel gelişimine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda bilim tarihi bölümlerinde Aydın Sayılı ve öğrencilerinin etkisiyle tarihsel yöntemi kullanan içsel yaklaşımlı bilim tarihi anlayışının daha baskın olduğu söylenebilir. Öte yandan ise Felsefe Bölümü/Bilim Tarihi Anabilim Dallarında tarihsel yönetime dayalı içsel yaklaşımlı bilim tarihi çalışmalarının var olduğu, bununla beraber felsefe temelli dışsal ve Kuhncu perspektifli çalışmaların, özellikle bilim tarihi ve felsefesinin aynı potada eritildiği disiplinlerarası çalışmaların yoğun olduğu söylenebilir. Kısacası bilimin gelişimi, işlevi, değeri, konumu, yöntemi gibi birçok kategoride değerlendirebileceğimiz bu zengin literatür, ülkemizdeki bilim tarihi anlayışının da ne denli zengin olduğuna işaret etmektedir. Buradan hareketle ülkemizdeki bilim tarihi çalışmalarının sadece tarih ve felsefeyle ilişkili olmadığı aynı zamanda farklı disiplinlerden de beslendiği ve disiplinlerarası çalışmalarla ivme kazandığı söylenebilir.

Kaynakça

- Ağören, Güler Cansu, "Becoming Human, Together", *Biological Theory*, V. 11, I. 1, 2016, s. 39-41.
- Ağören, Güler Cansu, "Depresyon ve Modern Düşüncenin Eril Dikotomileri", *Fe Dergi*, C. 12, S. 2, 2020, s. 1-15.
- Ağören, Güler Cansu, "Understanding Depressive Feelings as Situated Affections", *Emotion Review*, Vol. 14, S. 1, 2022, s. 55-65.
- Akbaş, Meltem, "Einstein'in Görelilik Teorisini Türkiye'ye Tanıtanlar (I): Mehmed Refik Fenmen ve Kerim Erim", *Osmanlı Bilim Araştırmaları*, C. 4, S. 2, 2003, s. 29-59.
- Akbaş, Meltem, "Einstein'in Görelilik Teorisini Türkiye'ye Tanıtanlar (II): Hüsnü Hamid Sayman", *Osmanlı Bilim Araştırmaları*, C. 5, S. 1, 2003, s. 51-68.
- Akbaş, Meltem, "Notes on the Introduction of Einstein's Relativity Theory to Turkey", *International Comitee of Pre-Ottoman and Ottoman Studies*, 15th CIEPO Symposium Londra, United Kingdom, 2002, s. 31.
- Akbaş, Meltem, "Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Modern Fizik Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, S. 4, 2004, s. 153-162.
- Akdoğan, Cemil, "Felsefe ve Bilim Tarihi", *Türkiye I. Felsefe, Mantık, Bilim Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 19-21 Kasım 1986, *Bildiriler*, ed. Kenan Görsoy-Alparslan Açıkgenç, Ülke Yayın Haber, Ankara 1991, s. 294-296.

- ce Tarihi Sempozyumu*, Gümüşhane 08-10 Mayıs 2014, *Bildiriler*, ed. Mehmet Fatih Gökcek, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, Ankara 2014, s. 141-146.
- Ülken, Hilmi Ziya, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, Vakıf Matbaası, İstanbul 1935.
- Üstüner, Ahmet, "II. Abdülhamid Dönemi Basın-Yayın Faaliyetlerine Bir Örnek: Erbilli Mehmed Latif Efendi ve Yayınları", *AVID Avrasya İncelemeleri Dergisi*, C. 7, S. 1, 2018, s. 1-26.
- Üstüner, Ahmet, "Kâtib Çelebi Kalemle Mercator Atlasında Osmanlı Devleti ve Türkler", *Mavi Atlas*, C. 9, S. 1, 2021, s. 1-27.
- Üstüner, Ahmet, "Klasik Çağ Sonrası Osmanlı Coğrafya Çalışmaları," *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi (TALİD)*, C. 17, S. 33, 2020, s. 41-104.
- Üstüner, Ahmet, "Osmanlı Coğrafya Kaynaklarında Eflak Boğdan (15-17. yüzyıl)", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, C. 14, S. 28, 2020, s. 413-442.
- Yardımcı, Alper Bilgehan, "An Analysis of the Demarcation Problem in Philosophy of Science and Its Application to Homeopathy," *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 25, 2018, s. 91-107.
- Yardımcı, Alper Bilgehan, "Bilim ve Sözde Bilim Bilimsel Topluluğun Doğasının Belirlenmesi ve Sözde Bilimin Ayırt Edilmesine Yönelik Sosyal Bir Ölçüt", *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, C. 18, S. 2, 2019, s. 567-588.
- Yardımcı, Alper Bilgehan, "Bilimsel Bilginin Sosyolojisi ve Keşif-Gerekçeleştirme Ayırımı Üzerine," *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, S. 28, 2019, s. 387-403.
- Yardımcı, Alper Bilgehan, "Düşünce Deneylerinin Tarihsel Kökeni, Kavramın İlk Kullanımı ve Ernst Mach'ın Düşünce Deneyi", *Current and Historical Debates in Social Sciences: Field Studies and Analysis*, IJOPEC Publication, 2020, s. 51-68.
- Yardımcı, Alper Bilgehan, "Norton-Brown Tartışması Bağlamında Bilimsel Düşünce Deneyleri", *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, C. 10, S. 4, 2020, s. 1235-1255.
- Yardımcı, Alper Bilgehan, "Thomas Kuhn ve Bilimin Doğası Fen Eğitimi ve Bilim Felsefesi Açısından Bir İnceleme", *Tabula Rasa: Felsefe ve Teoloji*, S. 39, 2022, s. 30-42.
- Yavuz, Mustafa, "Canlılık ve Canlılıkbilimi Üzerine Yeni Bir Değerlendirme", *Kutadgubilig*, S. 40, 2019, s. 183-197.
- Yavuz, Mustafa-Çelik, Yudum, "Bir Drog ve Bileşen Olarak İbn Sina Tıbbında Su", *Medeniyet Kültürel Araştırmalar Belleteni*, C. 2, S. 3, 2022, s. 1-19.
- Yazıcı, Hüseyin, "Değişen Medeniyet Paradigmalarına Ayna Tutan Bir Gözlemci: Mısırlı Yahya Hakkı", *İbn Haldun Çalışmaları Dergisi*, 2020, s. 185-200.
- Yazıcı, Hüseyin, "Gurbet Diyarında Mecalsiz Bir Şark İnsanı: Mehmet Akif Ersoy", *Şarkiyat Mecmuası*, 2020, s. 41-58.
- Yazıcı, Hüseyin, "Lübnanlı Yazar Emîn er Reyhânî nin Şerîf Efendi Adlı Öyküsü ve Tahlili", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 34, S. 34, 2012, s. 237-248.
- Yıldırım, Cemal, *100 Soruda Bilim Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1974.
- Yıldırım, Cemal, *Bilim Tarihi*, Gerçek Yayınları İstanbul 1974.